

יעוץ ותוכן הלכתי הרב צבי הרץ
כתובה ועריכה שלמה שימון

עלון סיפורים להלכה שלמה

ערש"ק פרשת שמות תשע"ז

עלון מס' 43

בס"ד

מקצוענים במוקצים חלק ה'

תקציר הפרקים הקודמים

הנערים קיבלו אולר, כתשורה על עבודתם בחממות של אלעזר, בעקבות כך עלתה שאלה האם מותר להשתמש באולר בשבת, כיוון שהכיל גם מספרים ופצירה, שאלה זו הופנתה לרב בית הכנסת הרב יעקב, הרב הציע להעביר לנערים סדרת שיעורים בהלכות מוקצה, וע"י כך הם יגלו מה דינו של האולר

אמש והודיע שהיום הקב"ה יזכה אותי באורחים, בבקשה, היכנסו נא" אמר מוריס כשהוא מסמן בידיו להיכנס פנימה "אפשר לשבת איפה שרוצים" הכריז מוריס "ראו את ביתי כביתכם" הוסיף "הרי ממילא אין לנו כלום משלנו בעולם הזה, רק תורה ומצוות שאנו לומדים ומקיימים"

על השולחן היו מונחים בקבוקי שתייה קרה ולידם כוסות חד פעמיים, אשתו של מוריס הגישה אל השולחן צלחות עם מיני מאפה "בבקשה התכבדו" דחק מוריס באורחים "לא להתבייש, אני בטוח שכבר הרבה זמן לא טעמתם מיני מאפה מעין אלו שמכינה גדה אשתי שתחי"

לאחר שמוריס הקפיד כי כל אחד יעשה ברכה על מיני המתקה שהוגשו, פתח ואמר "איזו זכות גדולה זיכני הקב"ה לאורחים חשובים כמותכם, יעקב סיפר לי שאתם משלבים בחופשה שלכם לימוד תורה, עם גמילות חסדים, כל הכבוד לכם יישר כוחכם, מה אתם לומדים עכשיו?" התעניין מוריס - "עכשיו אנחנו לומדים על

הלכות מוקצה בשבת" ענה עירו - "יפה מאד" אמר מוריס "זה נושא חשוב מאד, ואם רוצים לדעת אותו טוב, צריכים לסכם את מה שלומדים" - "צודק מאד" אמר נחום "בדיוק עכשיו אנחנו מתחילים לעבוד על החומר שאבא שלי סיכם בזמן שלמד בישיבה"

"אח" נאנח מוריס "הלואי שגם אני הייתי זוכה לכך" - "זוכה למה?" שאל אליאב "ללמוד תורה כמותכם, כשאני הייתי בגילכם, פרצה מלחמת העולם, כך שלא יכולנו כמובן ללכת לבית ספר, ובכלל לא היה גם זמן ללמוד באופן מסודר, כי כל הזמן נאלצנו לברוח ולהסתתר, ולדאוג שיהיה לנו משהו לאכול, אבל היום ב"ה, אין דברים כאלה, על כן, אתם צריכים להיות אסירי תודה לקב"ה שנוולדתם לדור שיש בו מכל טוב, ושיש לכם את היכולת לשבת וללמוד תורה ללא דאגות, כמו שהיה בזמני, ולכן צריכים לנצל זאת, ולא לבזבז את הזמן על שטויות שתדעו" אמר מוריס בחיוך "זמן הוא מוצר יקר, שלא מוכרים בחנויות נכון יעקב?" - "נכון מאד" אישר יעקב את הדברים "כל מילה שאמרת יהלום" הוסיף, אחר פנה יעקב אל הנערים ואמר "שתדעו, כדאי מאד להקשיב למה שמוריס אומר, יש לו ניסיון חיים עשיר במיוחד" - "א"כ" פנה נחום למוריס ושאל "אולי תוכל בבקשה לספר לנו איך עברה עליך הילדות" - "בשמחה רבה" ענה מוריס "השאלה כמה זמן יש לי?" שאל בחיוך ואבא של נחום ענה "לנו יש מספיק זמן, השאלה כמה זמן יש לכבודו" מוריס פרץ בצחוק גדול ואמר "כבודו מלא עולם, ובכלל, תמיד אני רגיל לומר שהזמן הוא שלו" הוסיף מוריס תוך שהוא מחווה באצבעו כלפי מעלה, אחר עצר רגע את שטף



בערב, לאחר השיעור, נכנס נחום לחדרו הוציא את הקלטר של אביו והחל מעיין בו, הוא העביר דף אחר דף, ועמד משתומם "וואו אבא, עשה פה חתיכת עבודה" חשב לעצמו 'טוב יש לי כבר רעיון מה לעשות עם המידע שנמצא בקלטר, מחר, בהזדמנות הראשונה שתהיה לי אני אסגור את הפרטים עם מתן"

בבוקר, כשהתכוונן נחום לצאת לתפילת שחרית, עצר אותו אביו ואמר "נחום, היום תאמר לחבר'ה לא להתעכב אחרי התפילה, שנוכל לצאת מוקדם" - "לצאת לאן?" שאל נחום - "לנסיעה למוריס פושקאן" - "מה?" צהל נחום "נוסעים למוריס פושקאן?" - "כן" ענה אביו "אתמול אמנם אתה היית עסוק, ולא רציתי להפריע לך, אבל אני התקשרתי ליעקב, מחנות כלי הבית, וביקשתי ממנו שישאל את מוריס אם זה נוח לו שנקפוץ אליו היום, בכל זאת, לא כל הזמן אני בחופשה, ולא ידעתי מתי תהיה לי הזדמנות נוספת לנסוע" - "אבל..." שאל נחום "איך ניסע כולנו באוטו אחד?" אבא של נחום חייך "גם על זה כבר חשבנו, כששמע

יעקב שאנחנו נוסעים למוריס, הוא אמר שגם הוא לא רוצה לפספס הזדמנות לבקר אתו" - "אז למה אנחנו לא נוסעים למוריס בערב, אחרי שיעקב מסיים לעבוד?" הקשה נחום - "כדי שלא תפסידו את השיעור הקבוע שלכם עם הרב יעקב, ודבר שני, גם יעקב אמר שהוא מעדיף להפסיד יום עבודה, אבל על השיעור שלו בערב הוא לא מוכן לוותר" - "סבבה" אמר נחום "אז מתי יוצאים?" - "אתמול הודענו להורים" ענה אבא של נחום "שבעו"ה נצא בשעה תשעה וחצי" - "סגור" ענה נחום, והחל לרוץ לתפילה.

לאחר התפילה התקבצה החבורה מחוץ לבית הכנסת "חברים" פתח נחום ואמר "אבא שלי אמר שהיום אין זמן לדיבורים, צריך למהר, בתשע וחצי נפגשים אצלנו בבית" - "סגור" ענו כולם ומיהרו להתכונן לנסיעה

בשעה היעודה, עמדו כולם מוכנים ליד ביתו של נחום "קדימה חבר'ה" קרא אבא של נחום "בואו נעמיים את הרכבים בשקים למסירה, מה שלא יכנס ברכב שלי, תכניסו בבקשה ברכב של יעקב, אחרי שהכל יועמס נצא בעו"ה לדרך"

חיש קל העמיסו הנערים את הרכבים והנסיעה החלה לאחר נסיעה לא ארוכה במיוחד נעצרו הרכבים ליד בית ישן "אני רואה" אמר מתן "שהבית נראה בדיוק כמו שתיאר לנו יעקב" - "כן נכון" אישר אליאב "שום דבר לא השתנה פה"

הנערים יצאו מן הרכבים ונעמדו אל מול הדלת של משפחת פושקאן, יעקב נקש קלות בדלת, ואז הדלת נפתחה, בפתח עמד איש זקן עם כובע קסקט "ברוכים הבאים!!!" קרא מוריס בשמחה "אתם לא יודעים איזו שמחה נהיתה לי, כשיעקב התקשר אלי

"אבל ישנם דברים" הוסיף הרב יעקב "שכמו שאתם אומרים ניתן לטלטלם חופשי גם ללא צורך כגון דברי מאכל וספרי קודש, שהם אינם מוקצה כלל, ומותר לטלטלם אף ללא שום צורך. (שו"ע שח"ד)

"הרב, ודפי קודש, המיועדים לגניזה, גם הם לא נקראים מוקצה?" שאל נתן - "דפים המיועדים לגניזה" השיב הרב יעקב "כל זמן שניתן עדיין לעיין בהם וללמוד בהם, אין בהם דין מוקצה. (ילקוט יוסף סימן שח)

והרב יעקב המשיך אמנם אמרנו שדברי מאכל אינם מוקצה, אך כמובן שדברים שאינם ראויים למאכל כגון קמח, תפוח"א וכדומה, אין להם דין מאכל והם מוקצה מחמת גופו.

אבל, דבר מאכל קפוא שיהיה ניתן להשתמש בו אחר שיפשיר, מותר לטלטלו בשבת ולהוציאו מהמקפא.

ולכן חלה קפואה ניתן להוציאה מהמקפא בשבת, ואף ניתן להשתמש בה ללחם משנה, למרות שהיא עדיין קפואה. (שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן מ)

גם בגדים מותר לטלטלם אף שלא לצורך כלל. (שש"כ ב, פג)

"הרב, ומה הדין של כלים חדשים? שטרם הטבילו אותם, האם הם מוקצה?" שאל אליהו "שאלה טובה מאד" נענה הרב יעקב "כלים חדשים שנקנו מגוי, וצריכים טבילה, ולא טבלו אותם לפני שבת, מאחר ויש דרך להתירם לשימוש בשבת, כגון לתת לגוי במתנה ולאחר מכן להשאיל ממנו (שו"ע שכג, ז), ויש אף שמתירים להטביל בשבת כלים (דעת הרמב"ם בשו"ע שם), אין להם דין מוקצה."

"הרב, ומה דינם של פירות שנשרו מהעץ בשבת, מותר לאכול אותם?" שאל מתן

והרב יעקב ענה "פירות שנמצאו מתחת לעץ בשבת, ויש חשש שנשרו בשבת, הרי הם מוקצה, ואסורים בטלטול או באכילה. (שו"ע שכב, ג; מ"ב ס"ק ה)

אבל פרחים ופירות שנתלשו לפני שבת, והובאו לבית, אינם מוקצה ומותרים בטלטול, ולכן פרחים בתוך אגרטל, אין לא לפרחים ולא לאגרטל דין מוקצה. (שש"כ כו, כו) ואם אנחנו מדברים על מאכלים שונים בואו ונלמד מה ההלכה אומרת לגבי ירקות כבושים וכך כותב השו"ע אסור לכבוש פירות או ירקות בשבת, כי דומה למבשל או למעבד. (שו"ע שכא, ג), אך מותר בשבת להוציא מהכבישה את הירקות אם הם ראויים למאכל."

אחר הוסיף הרב יעקב ואמר "אחרי שהתעסקנו עם אוכל, שיכול לכלכל את הבית, בואו נלמד האם ניתן לנקות את הבית ע"י טאטוא הבית בשבת, וההלכה אומרת כך "בית מרוצף מותר לטאטא בשבת לדעת הספרדים. (שו"ע שלז, ב) ואף לדעת האשכנזים לפי שבימינו שרוב הבתים מרוצפים, מותר לטאטא בשבת. (ביה"ל שם) ויש להשתמש במטאטא רך ולא קשה. (רמ"א שם) ומקום שאינו מרוצף אסור לטאטא שם."

"הרב?" שאל נחום "האם מותר לענוד שעון בשבת? הרי יש בתוכו בטריה, שהיא מוקצה" - "שאלה מצוינת" שיבח הרב יעקב "ובעז"ה בלנ"ד בשיעור הבא נלמד על בסיס לדבר האסור, ששאלתך קשורה בצורה מסוימת לנושא זה, אך לא אשאיר אותך ללא תשובה, ולכן ההלכה אומרת ששעון יד בין אם הוא עובד בצורה מכנית, או ע"י סוללה, אין בו דין מוקצה אם הוא פועל ומותר לענודו בשבת. (מ"ב שח"ד ס"ק קסח, שש"כ כח, כ)

"הרב, אבל מה קורה אם מוקצה מונח על כלי שמלאכתו להיתר? איך יהיה מותר לי לטלטל את הכלי שמלאכתו להיתר?" שאל עידו, הרב יעקב הציץ בשעון שעל הקיר ואמר "אני מציע עידו, שעל זה נדבר כבר בפעם הבאה, כבר מאוחר, ושמעתי שהיום היה לכם יום מלא חוויות" - "ועוד איך!!!" קראו כולם בקול רם

דיבורו חשב כמה רגעים ואז פתח ואמר "טוב את הסיפורים שלי אני יכול לספר כמה ימים, אבל אני חושב שהפעם נתמקד בתקופה מסוימת מחיי, ובעז"ה בפעמים הבאות שתבואו לבקרני, אמשיך לספר לכם את סיפורי, מסכימים?" - "מסכימים!!!" קראה החבורה בקול

ואז החל מוריס לספר לחבורה היכן נולד, מי היו הוריו, על העיירה בה גדל, וכך התגלגל סיפורו של מוריס ממעשיה למעשיה תוך שהוא מתבל את דבריו בדברי תורה ומוסר, כשסיים מוריס את סיפורו, סיפרו הנערים למוריס כיצד פגשו הם את אבי פשקאן בחממות של אלעזר, מוריס הקשיב ברוב קשב לדברי הנערים, אחר אמר "חברים יקרים, הייתי יכול עוד לשבת עמכם שעות, אך אנחנו צריכים גם לקיים מצוות היום, ויעקב אמר לי שהבאתם דברים למסירה, אז גם אותם צריכים לסדר במקום, שהרי אחה"צ באים לגמ"ח של אשתי אנשים נזקקים, וכל אחד לוקח מה שצריך, וכדאי שהדברים שהבאתם יהיו מסודרים לקראתם"

מוריס הראה לנערים היכן להניח את השקים, וכיצד לסדר את תחולתם על מדפים. לאחר שסיימו הבחורים את המלאכה, ברכם מוריס "תזכו למצוות, והקב"ה ישלם לכם שכר טוב על פועלכם, בעולם הזה ובבא, ושתמיד תבשרו אותי רק בשורות טובות" הנערים אנו "אמן" בקול רם ונפרדו לשלום ממוריס, כשהתחילו להתרחק קרא מוריס לעברם "רק על תשכחו להביא לי עותק מהסיכומים שלכם" - "בלנ"ד" ענה לו נחום, רגע לפני שנכנס למכונית בשעות אחה"צ המאוחרות חזרה החבורה לישוב, כשירדו מהמכונית אמר נחום לאביו "אבא, אני הולך להתפלל מנחה וערבית,

ואח"כ אני נשאר לשיעור של הרב יעקב, אז תגיד לאמא שלא תדאג בסדר?" - "בסדר גמור" ענה אבא של נחום "אבל נחום, אולי תוותרו היום על השיעור, היה לכם יום עמוס היום" - "מה אבא?!" התפלא נחום "אתה רציני? אחרי מה שמענו היום ממוריס, אין מצב שנוותר על השיעור" - "אבל אתם בטח עייפים" המשיך אבא להקשות "אז מה?" ענה נחום "מקסימום, אם בגלל העייפות נפספס משהו, נבקש מהרב יעקב שיחזור על כך בשנית" אבא של נחום פרץ בצחוק גדול "כל הכבוד לכם, אני רואה שאתם חברה רציניים ביותר, אני סתם שאלתי אם אתם רוצים לוותר על השיעור, רציתי לבדוק אם הקשבתם למוריס" אמר - "בטח שהקשבנו" התערב עידו בשיחה - "הלוואי והיינו יכולים לשבת איתו עוד כמה שעות" אמר אליהו והוסיף "למדנו אצלו הרבה דברים חדשים וחשובים" - "אל תדאגו חברים" נענה אבא של נחום "אני בטוח שבעז"ה נבקר את מוריס עוד כמה פעמים"

לאחר תפילת ערבית התכנסו הנערים בחדר הלימוד, הרב יעקב פתח ואמר "חברים, כמו שכבר הזכרנו אתמול, היום נלמד על כלי שמלאכתו להיתר" - "כן" קרא אליאב "היינו בדיוק בשאלה האם מותר לטלטל כלי כזה חופשי בשבת" - "נכון מאד" אישר הרב יעקב "אך בתחילה נלמד את הבסיס של כל העניין" - "והוא ההגדרה" צעקו כולם - "נכון מאד, א"כ כלי שמלאכתו להיתר הגדרתו היא כלי שיעודו שימוש המותר בשבת.

והדין לגבי טלטולו בשבת הוא שכלי שמלאכתו להיתר מותר בטלטול לכל צורך שהוא, כגון לצורך גופו או לצורך מקומו, או לצורך שמירתו.

אבל טלטול ללא שום צורך אסור. (שו"ע שח, ד) דבר נוסף גם אם אינו צריך את הכלי עתה, אלא יצטרך אותו לאחר זמן, מותר לטלטלו. (מ"ב ס"ק כא)

ואף אם הביא בטעות חפץ ואינו מעוניין כלל להשתמש בו, מותר להחזירו למקומו, כדי שיהיה נשמר יותר טוב במקומו הראוי לו. - "אדה" אמר מתן "הבנתי, כלומר, אסור לטלטל את הכלי חופשי בלי סיבה, אך אם יש סיבה, מותר לטלטלו חופשי" - "בדיוק" אישר הרב יעקב



העלון מוקדשי השבוע לעילוי נשמות

הרה"ק רבי יעקב אביזצירא ב"ר מסעוד זצוק"ל ז"ע (פ' טבת)

ארו עמדי לוי ה"ה